

BERLINSKI KOMINIKE - EVROPSKA ZONA VISOKOG OBRAZOVANJA, 19. SEPTEMBAR 2003. GODINE

BERLINSKI KOMINIKE

Evropska zona visokog obrazovanja

19. septembar 2003. godine

Preambula

Devetnaestog juna 1999. godine, godinu dana posle Sorbonske deklaracije, ministri nadležni za visoko obrazovanje iz dvadeset devet evropskih zemalja potpisali su Bolonjsku deklaraciju. Oni su se složili o važnim zajedničkim ciljevima za razvijanje koherentnog i kohezivnog Evropskog prostora visokog obrazovanja do 2010. godine. Na prvoj pratećoj konferenciji, održanoj u Pragu 19. maja 2001. godine, povećali su broj ciljeva i potvrdili svoju posvećenost uspostavljanju Evropskog prostora visokog obrazovanja do 2010. godine. Ministri odgovorni za visoko obrazovanje iz 33 zemlje sreli su se 19. septembra 2003. godine u Berlinu, radi ocene postignutog napretka i radi uspostavljanja prioriteta i novih ciljeva za predstojeće godine, sa željom za ubrzavanjem stvaranja Evropskog prostora visokog obrazovanja. Složili su se po pitanju sledećih stavova, principa i prioriteta.

Ministri potvrđuju značaj socijalne dimenzije Bolonjskog procesa. Potreba za povećanjem kompetitivnosti mora biti usklađena sa ciljem poboljšavanja socijalnih karakteristika Evropskog prostora visokog obrazovanja, u cilju ojačavanja socijalne kohezije i smanjenja socijalnih i polnih nejednakosti, kako na nacionalnom, tako i na evropskom nivou. U tom kontekstu, ministri potvrđuju svoj stav da je visoko obrazovanje javno dobro i javna odgovornost. Oni naglašavaju da bi u međunarodnoj akademskoj saradnji i razmeni trebalo da preovlađuju akademske vrednosti.

Ministri uvažavaju zaključke Evropskih saveta iz Lisabona (2000. godine) i Barselone (2002. godine) koji su imali za cilj da načine Evropu "najkonkurentnijom i najdinamičnijom na znanju zasnovanom ekonomijom u svetu, koja je sposobna za održivi ekonomski rast sa više radnih mesta, boljim poslovima i većom socijalnom kohezijom", te da pozovu na dalju akciju i bližu saradnju u kontekstu Bolonjskog procesa.

Ministri su upoznati sa Izveštajem o napretku koji je sačinila Grupa za praćenje Bolonjskog procesa između Praga i Berlina. Takođe su upoznati sa Trends III izveštajem koji je pripremila Evropska asocijacija univerziteta (EUA), kao i sa rezultatima seminara organizovanih kao deo radnog programa između Praga i Berlina od strane nekoliko država članica i institucija visokog obrazovanja, organizacija i studenata. Ministri su se takođe upoznali sa nacionalnim izveštajima, koji su dokaz o značajnom napretku ostvarenom u primeni principa Bolonjskog procesa.

Konačno, upoznati su sa porukama Evropske komisije i Saveta Evrope i potvrdili njihovu podršku implementaciji Procesu.

Ministri su saglasni da će biti preduzeti napori u cilju osiguravanja bližih veza između sistema visokog obrazovanja i istraživanja u njihovim zemljama. Narastajući Evropski prostor visokog obrazovanja imaće koristi od povezivanja sa Evropskim istraživačkim prostorom, jačajući na taj način osnove Evrope Znanja. Cilj je očuvanje Evropskog kulturnog bogatstva i jezičke raznolikosti, zasnovanih na njenom nasleđu raznovrsnih tradicija, kao i ojačavanje njenog potencijala za inovacije i socijalni i ekonomski razvoj kroz poboljšanu saradnju između evropskih institucija visokog obrazovanja.

Ministri prepoznaju fundamentalnu ulogu koju institucije visokog obrazovanja i studentske organizacije imaju u razvoju Evropskog prostora visokog obrazovanja. Oni su upoznati sa porukom Evropske asocijacije univerziteta (EUA), koja je proizašla iz Konvencije institucija visokog obrazovanja u Gracu, doprinosima Evropske asocijacije institucija visokog obrazovanja (EURASHE) i komunikacija sa ESIB-om - Nacionalnim studentskim unijama Evrope.

Ministri su pozdravili interes koji su pokazale druge regije sveta za razvoj Evropskog prostora visokog obrazovanja, a naročito su pozdravili prisustvo predstavnika iz evropskih zemalja koje još nisu učesnice Bolonjskog procesa, kao i onih iz Komiteta za praćenje Zajedničkog prostora za visoko obrazovanje Evropske unije, Latinske Amerike i Kariba (EULAC), kao gostiju na ovoj konferenciji.

Napredak

(uvodni paragraf)

Ministri su pozdravili razne inicijative preduzete od vremena Praškog samita visokog obrazovanja u cilju kretanja prema većoj komparabilnosti i kompatibilnosti, pravljenja sistema visokog obrazovanja transparentnijim i povećavanja kvaliteta evropskog visokog obrazovanja na institucionalnom i nacionalnom nivou. Oni cene saradnju i posvećenost svih partnera - institucija visokog obrazovanja, studenata i drugih učesnika ovih ostvarenja.

Ministri ističu značaj svih elemenata Bolonjskog procesa za uspostavljanje Evropskog prostora visokog obrazovanja i naglašavaju potrebu za intenziviranjem napora na institucionalnom, nacionalnom i evropskom nivou. Ipak, kako bi dali Procesu dalji impuls, obavezuju se na prelazne prioritete u sledeće dve godine. Oni će ojačati svoje napore da promovišu efektivne sisteme osiguranja kvaliteta, da uspostave efektivno korišćenje sistema zasnovanog na dva ciklusa i da poboljšaju sistem priznavanja stepena i perioda studiranja.

Priznavanje stepena: prihvatanje sistema lako čitljivih i uporedivih stepena

Ministri naglašavaju značaj Lisabonske konvencije o priznavanju, koju bi trebalo ratifikuju sve zemlje koje učestvuju u Bolonjskom Procesu, i pozivaju ENIC i NARIC mreže da zajedno sa kompetentnim nacionalnim vlastima nastave sa primenom Konvencije.

Oni postavljaju kao zadatak da svaki student koji diplomira od 2005. godine trebalo da automatski i besplatno primi Dodatak diplomi. Dodatak diplomi bi trebalo da bude izdavan na široko primenjivanom evropskom jeziku.

Oni apeluju na institucije i poslodavce da u potpunosti koriste Dodatak diplomi, na način koji bi koristio poboljšanu transparentnost i fleksibilnost sistema stepena visokog obrazovanja, povećanje mogućnosti zapošljavanja i olakšavanje akademskog priznavanja za dalje studije.

Struktura stepena: usvajanje sistema suštinski zasnovanog na dva glavna ciklusa

Ministri sa zadovoljstvom konstatuju da je sada, u vezi sa njihovom saglasnošću po pitanju dvocikličnog sistema iz Bolonjske deklaracije, u toku sveobuhvatno restrukturisanje Evropskog prostora visokog obrazovanja. Svi se ministri obavezuju na započinjanje primene sistema dva ciklusa do 2005. godine.

Ministri podvlače značaj konsolidacije postignutog napretka, kao i poboljšanog razumevanja i prihvatanja novih kvalifikacija kroz ojačavanje dijaloga unutar institucija i između institucija i poslodavaca.

Ministri podstiču države članice da elaboriraju okvir komparabilnih i kompetitivnih kvalifikacija u smislu opterećenja, nivoa, ishoda učenja, kompetencija i profila. Oni takođe preuzimaju obavezu da razmotre premošćujući okvir kvalifikacija za Evropski prostor visokog obrazovanja.

Unutar takvih okvira, stepeni bi trebalo da imaju različito definisane ishode. Stepeni prvog i drugog ciklusa trebalo bi da imaju različite orijentacije i razne profile u cilju prilagođavanja individualnih i akademskih različitosti, te potreba tržišta rada. Stepeni prvog ciklusa treba da daju pristup, u smislu Lisabonske konvencije o priznavanju, programima drugog ciklusa. Stepeni drugog ciklusa treba da daju pristup doktorskim studijama.

Ministri pozivaju Grupu za praćenje da istraži da li se, i na koji načine, kraće visoko obrazovanje može povezati sa okvirom prvog ciklusa kvalifikacija za Evropski prostor visokog obrazovanja.

Ministri ističu svoju posvećenost pravljenju visokog obrazovanja podjednako pristupačnim svima, na osnovu kapaciteta, svim prikladnim sredstvima.

Uspostavljanje sistema bodova

Ministri ističu važnu ulogu Evropskog sistema prenosa bodova (ECTS) u olakšavanju studentske mobilnosti i međunarodnog razvoja kurikuluma. Oni zapažaju da ECTS u sve većoj meri postaje opšta osnova za nacionalne sisteme bodova. Oni ohrabruju dalji napredak sa ciljem da ECTS postane ne samo sistem transfera, već i akumulacioni sistem, koji će se konzistentno primenjivati onako kako se bude razvijao u sklopu razvoja Evropskog prostora visokog obrazovanja.

Promocija mobilnosti

Mobilnost studenata i akademskog i administrativnog osoblja je osnova za uspostavljanje Evropskog prostora visokog obrazovanja. Ministri naglašavaju njen značaj za akademsku i kulturnu, kao i za političku, ekonomsku i socijalnu sferu. Zaključili su, sa zadovoljstvom, da se od njihovog poslednjeg sastanka mobilnost povećala zahvaljujući takođe i značajnoj podršci programa Evropske unije, te se slažu da preduzmu neophodne korake u cilju poboljšavanja kvaliteta i pokrivenosti statističkih podataka o studentskoj mobilnosti.

Oni potvrđuju svoju nameru da iskoriste sve mogućnosti da otklone sve prepreke za mobilnost unutar Evropskog prostora visokog obrazovanja. Sa ciljem promovisanja studentske mobilnosti, ministri će preduzeti sve neophodne korake radi omogućavanja prenosivosti nacionalnih bodova i stipendija.

Obezbeđivanje kvaliteta

Pokazalo se da je kvalitet visokog obrazovanja u središtu uspostavljanja Evropskog prostora visokog obrazovanja. Ministri se obavezuju na pružanje podrške daljem razvoju obezbeđenja kvaliteta na institucionalnom, nacionalnom i evropskom nivou. Oni ističu potrebu za razvijanjem zajedničkih kriterijuma i metodologija po pitanju obezbeđenja kvaliteta.

Oni takođe ističu da je, saglasno principu institucionalne autonomije, primarna odgovornost za obezbeđenje kvaliteta u visokom obrazovanju na svakoj instituciji, što omogućava osnovu za stvarnu odgovornost akademskog sistema unutar nacionalnog okvira kvaliteta.

Stoga, oni se slažu da bi nacionalni sistemi kvaliteta do 2005. godine trebalo da uključuju:

- Definisane odgovornosti uključenih tela i institucija.
- Evaluaciju programa ili institucija, uključujući i internu procenu, eksternu reviziju, učešće studenata i objavljivanje rezultata.
- Sistem akreditacije, sertifikacije ili sličnu proceduru.
- Međunarodno učestvovanje, saradnju i umrežavanje.

Na Evropskom nivou, ministri pozivaju ENQA-u kroz njene članice, u saradnji sa EUA, EURASHE i ESIB-om, da razviju dogovoren skup standarda, procedura i uputstava o obezbeđenju kvaliteta, da istraže načine obezbeđenja adekvatnog sistema nadzora agencija ili tela za obezbeđenje kvaliteta i/ili akreditaciju, te da, preko Grupe za praćenje izveštavaju ministre do 2005. godine. Dužna pažnja biće posvećena ekspertizama drugih asocijacija i mreža za obezbeđenje kvaliteta.

Promocija Evropske dimenzije u visokom obrazovanju

Ministri zapažaju da su, prateći njihov poziv iz Praga, razvijeni dodatni moduli, kursevi i kurikulumi sa evropskim sadržajem, orijentacijom ili organizacijom.

Oni zapažaju da inicijative preduzete od strane institucija visokog obrazovanja u različitim evropskim zemljama da udruže svoje akademske resurse i kulturne tradicije u cilju promovisanja razvoja integrisanih programa studija i zajedničkih stepena na prvom, drugom i trećem nivou.

Štaviše, oni ističu neophodnost obezbeđivanja znatnog perioda studiranja u inostranstvu u programima zajedničkih stepena ("joint degrees"), kao i odgovarajuće omogućavanje jezičke raznolikosti i učenja jezika, kako bi studenti mogli postići svoj puni potencijal u smislu evropskog identiteta, građanstva i mogućnosti zapošljavanja.

Ministri se slažu da se zauzmu da na nacionalnom nivou otklone pravne prepreke uspostavljanju i priznavanju takvih stepena i da aktivno podržavaju razvoj i adekvatno obezbeđenje kvaliteta integrisanog kurikuluma koji vodi prema zajedničkim stepenima.

Doživotno učenje

Ministri podvlače značajan doprinos visokog obrazovanja u realizaciji koncepta doživotnog učenja. Oni preduzimaju korake da ustroje spostvene nacionalne politike u smislu ostvarenja ovog cilja i zahtevaju od institucija visokog obrazovanja i svih zainteresovanih da poboljšaju mogućnosti za doživotno učenje na nivou visokog obrazovanja, uključujući i priznavanje prethodnog učenja. Oni naglašavaju da takva akcija mora biti integralni deo aktivnosti visokog obrazovanja.

Ministri dalje pozivaju one koji rade na okvirima kvalifikacija za Evropski prostor visokog obrazovanja da obuhvate široki opseg fleksibilnih puteva učenja, mogućnosti i tehnika i da na odgovarajući način koriste ECTS bodove.

Oni ističu potrebu za poboljšavanjem mogućnosti za sve građane, u skladu sa njihovim aspiracijama i sposobnostima, da prate puteve doživotnog učenja u pravcu visokog obrazovanja i unutar njega.

Institucije visokog obrazovanja i studenti

Ministri pozdravljaju privrženost institucija visokog obrazovanja i studenata Bolonjskom procesu i prepoznaju činjenicu da je aktivno učešće svih partnera u Procesu ono što će osigurati njegov dugoročni uspeh.

Svesni doprinosa koji jake institucije mogu napraviti u ekonomskom i društvenom razvoju, ministri prihvataju da institucije treba da budu ojačane u cilju donošenja odluka o njihovoj unutrašnjoj organizaciji i administraciji. Ministri dalje pozivaju institucije da obezbede da reforme budu u potpunosti integrisane u glavne institucionalne funkcije i procese.

Ministri prepoznaju konstruktivno učešće studentskih organizacija u Bolonjskom procesu i podvlače neophodnost trajnog i blagovremenog uključivanja studenata u dalje aktivnosti.

Studenti su punopravni partneri u upravljanju visokim obrazovanjem. Ministri zapažaju da su nacionalne zakonske mere za osiguravanje studentskog učestvovanja u velikoj meri uvedene u Evropskom prostoru visokog obrazovanja.

Oni takođe pozivaju institucije i studentske organizacije da identifikuju načine povećanja aktuelnog studentskog uključivanja u upravljanje visokim obrazovanjem.

Ministri ističu potrebu za odgovarajućim uslovima za učenje i život za studente, tako da oni mogu uspešno završiti svoje studije unutar odgovarajućeg vremenskog perioda bez prepreka koje su u vezi sa njihovim socijalnim i ekonomskim stanjem. Oni takođe naglašavaju potrebu za komparabilnijim podacima o socijalnoj i ekonomskoj situaciji studenata.

Promovisanje atraktivnosti Evropskog područja visokog obrazovanja

Ministri se slažu da atraktivnost i otvorenost evropskog visokog obrazovanja treba da bude ojačana. Oni potvrđuju sopstvenu spremnost za dalje razvijanje programa stipendija za studente iz trećih zemalja.

Ministri izjavljuju da bi transnacionalne razmene u visokom obrazovanju trebalo da budu vođene na osnovu akademskog kvaliteta i akademskih vrednosti, i slažu se da rade u tom smeru. U svim odgovarajućim slučajevima trebalo bi uključiti društvene i ekonomske partnere.

Oni ohrabruju saradnju sa regionima u drugim delovima sveta otvaranjem seminara o Bolonji i konferencija za predstavnike tih regiona.

Dodatne aktivnosti

Evropski prostor visokog obrazovanja i Evropski prostor istraživanja - dva stuba društva zasnovanog na znanju

Svesni potrebe za promovisanjem bližih veza između EHEA i ERA u Evropi Znanja, i značaja istraživanja kao integralnog dela visokog obrazovanja u Evropi, ministri smatraju da je neophodno da se pažnja digne iznad sadašnjeg fokusa na dva glavna ciklusa visokog obrazovanja, te da se i doktorski nivo uključi u Bolonjski proces. Oni ističu značaj istraživanja i istraživačkog usavršavanja, kao i promociju interdisciplinarnosti u održavanju i poboljšavanju kvaliteta visokog obrazovanja i povećavanju konkurentnosti evropskog visokog obrazovanja uopšte. Ministri pozivaju na povećanu mobilnost na doktorskim i postdoktorskim nivoima i ohrabruju institucije zainteresovane da povećaju svoju saradnju na doktorskim studijama i usavršavanju mladih istraživača.

Ministri će preduzeti neophodne napore da evropske institucije visokog obrazovanja učine atraktivnijim i efikasnijim partnerima. Stoga Ministri traže od institucija visokog obrazovanja da povećaju ulogu i relevantnost istraživanja u tehnološkoj, društvenoj i kulturnoj evoluciji i potrebama društva.

Ministri shvataju da postoje prepreke koje koče postizanje ovih ciljeva, i da ih institucije visokog obrazovanja ne mogu rešiti same. To zahteva jaku podršku, uključujući i finansijsku, kao i odgovarajuće odluke nacionalnih vlada i evropskih tela.

Konačno, ministri izjavljuju da bi mrežama na doktorskom nivou trebalo dati podršku radi stimulanja razvoja kvaliteta, kako bi one postale jedno od obeležja Evropskog prostora visokog obrazovanja.

Inventar

U smislu ciljeva postavljenih za 2010. godinu, očekuje se da će biti uvedene mere da bi se održao napredak postignut Bolonjskim procesom. Srednjoročni inventarski zadatak obezbedio bi pouzdanu informaciju o tome kako Proces zaista napreduje i ponudio bi mogućnost da se preduzmu korektivne mere ako za njima bude potrebe.

Ministri su zadužili Grupu za praćenje da organizuje proces inventarisanja na vreme za njihov samit 2005. godine i preduzme pripremu detaljnih izveštaja o napretku i primeni prelaznih prioriteta postavljenih za sledeće dve godine:

- osiguranje kvaliteta
- dvociklusni sistem
- priznavanje stepena i perioda studiranja

Zemlje učesnice će, dalje, biti spremne da dozvole pristup neophodnim informacijama za istraživanje visokog obrazovanja u odnosu na ciljeve Bolonjskog procesa. Pristup bazama podataka o tekućim istraživanjima i rezultatima istraživanja će biti olakšan.

Dalje praćenje

Nove članice

Ministri smatraju neophodnim prilagođavanje klauzule u Praškom kominikeu o prijavama za članstvo na sledeći način:

Zemljama potpisnicama Evropske kulturne konvencije biće dozvoljeno članstvo u Evropskom prostoru visokog obrazovanja ako izraze spremnost da slede i primenjuju ciljeve Bolonjskog procesa u svojim sistemima visokog obrazovanja. Njihove prijave bi trebalo da sadrže informacije o tome kako će primenjivati principe i ciljeve Deklaracije.

Ministri su odlučili da prihvate zahteve za članstvo Albanije, Andore, Bosne i Hercegovine, Svete Stolice, Rusije, Srbije i Crne Gore, BJR Makedonije, i da poželev dobrodošlicu ovim državama kao novim članovima, čime je proces proširen na 40 evropskih zemalja.

Ministri prihvataju da članstvo u Bolonjskom procesu podrazumeva suštinske promene i reformu za sve zemlje potpisnice. Oni se slažu da podrže nove zemlje potpisnice u tim promenama i reformama, uključujući ih u međusobne diskusije i obezbeđujući pomoć, što Bolonjski proces i podrazumeva.

Sledeća konferencija

Ministri su odlučili da sledeću konferenciju održe u Bergenu (Norveška) u maju 2005. godine.

Struktura praćenja

Ministri poveravaju primenu svih pitanja koja obuhvata Kominike, sveukupno upravljanje Bolonjskim procesom i pripremu narednog ministarskog sastanka Grupi za praćenje, koja će biti sastavljena od predstavnika svih članica Bolonjskog procesa i Evropske komisije, sa Savetom Evrope, EUA, EURASHE, ESIB i UNESCO-CEPES kao konsultativnim članovima. Ovom grupom, koja bi trebalo da se sastaje najmanje dva puta godišnje, predsedavaće zemlja koja predsedava Evropskom unijom, sa zemljom domaćinom naredne ministarske konferencije kao potpredsednikom.

Odbor kojim će takođe predsedavati zemlja koja predsedava Evropskom unijom nadgledaće rad između sastanaka Grupe za praćenje. Odbor će biti sastavljen od predsedavajućeg, naredne zemlje domaćina kao potpredsednika, prethodnog i sledećeg predsedavajućeg EU, tri zemlje učesnice izabrane od strane Grupe za praćenje na jednu godinu, Evropske Komisije i, kao konsultativnih članova, Saveta Evrope, EUA, EURASHE i ESIB-a. Grupa za praćenje, kao i Odbor, može sazvati ad hoc radne grupe kada proceni da je to neophodno.

Celokupni propratni rad pomagaće Sekretarijat, koji obezbeđuje zemlja domaćin sledeće ministarske konferencije.

Na prvom sastanku posle Berlinske konferencije, od Grupe za praćenje zahteva se da dalje definiše odgovornosti Odbora i zadatke Sekretarijata.

Program rada 2003-2005. godine

Ministri zahtevaju da Grupa za praćenje koordinira aktivnosti za napredak Bolonjskog procesa, kako je naglašeno u temama i akcijama iz ovog Kominikea i da izvesti o njima na vreme za sledeći ministarski sastanak 2005. godine.